

A.Th. van Deursen, Foto Sjaak Verboom.

[B] **EEN GEREFORMEERDE JONGEN AAN DE
UNIVERSITEIT. HERINNERINGEN AAN
A.TH. VAN DEURSEN**

In 2011 overleed historicus Arie van Deursen (1931-2011). Van Deursen was niet alleen bekend bij zijn vakgenoten, maar hij wist ook het brede publiek te bereiken met zijn boeken over de Nederlandse Gouden Eeuw. Bekende boeken zijn *Bavianen en slijkgeuzen* en *Een dorp in de polder. Graft in de zeventiende eeuw*. Kenmerkend voor Van Deursen waren zijn aansprekende, van subtiele humor doortrokken teksten en zijn gereformeerde achtergrond, die doorklinkt in al zijn werk. Nu, ruim een jaar na zijn dood, is *Een gereformeerde jongen. Arie Theodorus van Deursen 1931-2011* verschenen, onder redactie van Fred van Lieburg en Joke Roelevink. Na een korte en feitelijke biografische inleiding presenteren zij een dertigtal korte bijdragen van mensen uit de brede omgeving van de historicus: vakgenoten, studenten, een dochter, de samenstellers zelf, maar ook uitgever Mai Spijkers. Het geheel wordt afgesloten met een complete bibliografie. *Een gereformeerde jongen* is geen volledige biografie, daarvoor is het volgens de bezorgers nog te vroeg. Maar ze zijn geïntrigeerd door de vraag: "Wie was de mens achter de stille geleerde en de teruggetrokken docent?"

Dat is op zich een interessante vraag. Historici nemen in hun verhaal van het verleden immers altijd zichzelf mee. Vakgenoten zijn zich hiervan wel bewust, maar het bredere publiek misschien niet altijd. Een boek dat inzicht geeft in de verhouding tussen de opvattingen van een historicus en zijn visies op de geschiedenis kan hiervoor erg nuttig zijn. Zo'n boek is *Een gereformeerde jongen* echter niet

geworden. De bijdragen over Van Deursen hebben veelal het karakter van een persoonlijke terugblik. Toch bevat het boek wel enkele aanzetten die in een volgend werk wellicht verder kunnen worden uitgewerkt.

Van Deursen werd geboren in Groningen in een gereformeerd gezin. Hij bleef voor zijn studie en promotie in zijn geboortestad, om vervolgens in 1958 naar Den Haag af te zakken om enkele jaren te werken aan de bronuitgave van de *Resolutiën der Staten-Generaal* vanaf 1610. Hier werd de basis gelegd voor Van Deursens manier van werken: die was gebaseerd op een grondige studie van de historische bronnen. In 1967 kreeg hij een baan aangeboden aan de Vrije Universiteit (VU). Deze aanvaardde hij, om vervolgens door te groeien tot hoogleraar en tot aan zijn emeritaat in 1996 aan Amsterdam verbonden te blijven. Bij het lustrum van de VU in 2005 publiceerde hij, op verzoek, een boek over de geschiedenis van de universiteit.

De periode aan de VU betekende voor Van Deursen een verdere en bewustere ontwikkeling van zijn christelijke wetenschapsideaal – juist in een periode waarin aan de VU door de studenten (en ook vele medewerkers) de protestantse grondslagen werden aangevallen. Van Deursen stond in deze revolutionaire tijden niet aan de kant van de meerderheid. Zijn verhaal zou dus kunnen dienen als een tegenhanger van het inmiddels breed verspreide en bekende verhaal van de linkse universiteitshervormers. Hoe functioneerde de

conservatieve historicus binnen het zeer activistische klimaat van de jaren zeventig?

Van Deursens leven en loopbaan kunnen ook beschreven worden als illustratie van de ontwikkeling en professionalisering van het historisch onderzoek in instituten en aan universiteiten vanaf de jaren vijftig. Want al lezende bekriipt je steeds het gevoel: wat ging het er vroeger toch anders aan toe! Van Deursens eerste baan, als wetenschappelijk ambtenaar in Den Haag, kreeg hij op basis van een voordracht door zijn Groningse begeleider. Van een sollicitatieprocedure was geen sprake. En vervolgens ontwikkelde Van Deursen zich vooral op zijn studeerkamer. Zijn teruggetrokkenheid en zijn afwezigheid bij borrels en sociale gebeurtenissen komen in veel bijdragen naar voren. Het is de vraag of een dergelijke studeerkamergeleerde nu nog dezelfde ruimte zou krijgen om zich zo afgezonderd te ontwikkelen.

Een aantal bijdragen ontstijgt het strikt persoonlijke of anekdotische. Zo is er de humorvolle bijdrage van Van Deursens opvolger als hoogleraar aan de VU, Willem Frijhoff. Door middel van zijn persoonlijke herinneringen aan zijn voorganger schetst Frijhoff een tijdsbeeld van de VU dat echt verdwenen is. Ook de bijdrage van Bert Altena is leuk. Als socialist en geïnteresseerd in de geschiedenis van die beweging bevond hij zich aan de andere kant van het politieke spectrum dan Van Deursen. Toch schrijft hij met humor en de nodige afstand over zijn collega en copromotor.

In het algemeen zijn de stukken van collega-historici het meest interessant: die zijn het meest duidelijk en proberen Van Deursen in een context of tijd te plaatsen en te begrijpen. De rest van de bundel heeft meer een fait-divers karakter, en wordt soms bijna hagiografisch. Er is bovendien veel overlap en dat maakt dat sommige stukken overbodig aandoen.

Het probleem met dit boek als geheel is dat er geen duidelijke lijn in zit. Er is geen samenhang aangebracht in de verschillende stukken. Van Deursen zelf hanteerde bij het beoordelen van scripties drie kernvragen: is er een goede vraagstelling, zijn de juiste bronnen gebruikt en is er een bevredigend antwoord geformuleerd? *Een gereformeerde jongen* zou niet aan Van Deursens eigen eisen hebben voldaan. Zoals het boek er nu ligt, is het een mooi eerbetoon aan een collega en een vriend, maar het

is geen toevoeging aan de (geschiedenis van de) historiografie.

MINTE KAMPHUIS

FRED VAN LIEBURG EN JOKE ROELEVINK (RED), *Een gereformeerde jongen. Arie Theodorus van Deursen 1931-2011*, Bert Bakker, Amsterdam, 2012.
